

GEWESTELIJK PROGRAMMA VOOR CIRCULAIRE ECONOMIE

2016 – 2020

*Hulpbronnen benutten en verloren rijkdommen tot een minimum beperken:
naar een innovatieve gewestelijke economie*

Update februari 2019

VOORWOORD

De actoren van het GPCE startten begin 2018 **een evaluatie van het GPCE**, gedefinieerd in de maatregel GOV 8: "18 maanden na de start zal het coördinatiecomité een evaluatie voorbereiden en die aan de stuurgroep voorleggen om een geactualiseerde versie van het GPCE aan te nemen. "

Er werden meerdere elementen geanalyseerd:

- Vooruitgang en mate van uitvoering van het hele programma;
- Analyse van de actieplannen en hun coherentie;
- Analyse van het bestuur;
- Mate van impact van de uitgevoerde acties;
- Analyse van de resultaten door internationale experts, die de dynamiek van buitenaf evalueren.

De resultaten van deze evaluatie werden voorgelegd aan de stuurgroep van Strategie 2025 en tijdens de Annual Meeting van het GPCE in oktober 2018.

Tijdens de evaluatieperiode kwamen de werklijnen naar voren die in deze tweede implementatiecyclus moeten worden versterkt. Op basis van intens overleg en de output van werkgroepen werd het maatregelenprogramma bijgestuurd. De output van dit werk is een geüpdatet actieplan, dat zowel nieuwe maatregelen bevat, als aanpassingen en herstructureringen van actieplannen om de tot nu behaalde resultaten te versterken en vooral de maatregelen met tekortkomingen bij te sturen.

De voornaamste wijzigingen luiden als volgt:

Voor het thema **Indirecte economische steun** wordt de maatregel IES1 gewijzigd: het coördinatieplatform van de begeleidingen wordt een globaal steunplatform voor de circulaire economie, waar de drie fundamentele behoeften van de ondernemingen aan bod komen: begeleiding, financiering en lokalisatie.

De thema's **Opleiding en werkgelegenheid** werden grondig herzien om rekening te houden met en te beantwoorden aan de verwachtingen van de verschillende betrokken partijen, door van opleiding en onderwijs hefboomen voor morgen te maken. Er zijn drie pijlers gedefinieerd:

- o De integratie van circulaire economie in het opleidingsaanbod in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest via verschillende maatregelen, gestuurd door Bruxelles Formation en de polen Opleiding-Werkgelegenheid;
- o De integratie van circulaire economie in de hogere onderwijsinstellingen, met in het bijzonder begeleiding van de instellingen en een interface voor stages in circulaire economie;
- o De validering van de beroepscompetenties op het gebied van circulaire economie.

De **bouwsector** zal zijn actiegebied uitbreiden om de ontwerpfase aan te pakken met een specifiek actieplan en de implementatie van de kanalen voor hergebruik van bouw materiaal.

Het thema **Hulpbronnen & Afval** werd volledig herschreven na de aanneming op 22 november 2018 van het Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan (AHBP), dat het voortaan mogelijk maakt de maatregelen van het GPCE die geen economische doelstelling hadden, terzijde te laten.

Het AHBP is op het milieu gericht; het is bedoeld om de Brusselse maatschappij een referentiekader te bieden en te stimuleren in de richting van zero afval en circulaire economie. Het GPCE heeft een economisch opzet: de bedoeling is de kansen van het AHBP te benutten om de economische activiteiten en de werkgelegenheid in de sector van hulpbronnen en afval te ontwikkelen. De nadruk ligt er op maatregelen ten voordele van de werkgelegenheid en de economie, evenals op het concept van kanalen en systemisch werk.

Het aangepaste hoofdstuk Hulpbronnen – Afval van het GPCE moet dus naast het AHBP worden gelegd. Het werkprogramma wordt hoofdzakelijk door Leefmilieu Brussel, Net Brussel, Hub.brussels, Innoviris, Recy K en MAD aangedreven. Het is in vier hoofdlijnen opgesplitst:

- Het volume en de kwaliteit van de beschikbare afvalstoffen en hulpbronnen om de circulaire economie te voeden, verhogen.
- Nieuwe kanalen aanmoedigen en aandrijven voor de valorisatie van afvalstoffen en hulpbronnen.
- De opportune valorisatie van professionele toestellen en producten op het einde van hun levensduur die hiervoor in aanmerking komen (herstelling, hergebruik, herbenutting, remanufacturing, upcycling, recyclage, ...) bevorderen.
- Het publieke kader ter ondersteuning van de circulaire economie versterken, zowel vóór (captatie van de stromen, infrastructuur of kaders, nodig voor een '3R'-beheer (repair, re-use, recycle), ondersteuning van testfasen, opleidingen...), als na (verbruik van goederen, afkomstig uit de circulaire economie...).

Voor de **Logistieke sector** zijn de voorgestelde maatregelen bedoeld om de kansen en mogelijkheden op logistiek gebied te ontwikkelen en te versterken in synergie met andere maatregelen en thema's van het GPCE. In het bijzonder kunnen concrete projecten worden ontwikkeld voor de optimalisering van logistiek, een daling van de bewegingen, het gebruik van eigen of gedeelde voertuigen of retourlogistiek.

Wat het thema **Grondgebied** betreft, heeft de herorganisatie van de overheidsinstrumenten voor ruimtelijke planning en ordening het landschap van de actoren van het grondgebied gewijzigd. Het actieplan voor dit thema moet worden herzien. De nadruk zal liggen op de aanpak van de hotspots, ontwikkeld door de Leerstoel, om een methodologie te definiëren die het mogelijk maakt de circulaire economie op het grondgebied af te stemmen.

De andere thema's blijven (zo goed als) onveranderd tegenover 2016.

Didier Gosuin

Minister van Economie, Tewerkstelling en Beroepsopleiding

Céline Fremault

Minister van Huisvesting, Levenskwaliteit, Milieu en Energie

Fadila Laanan

Staatssecretaris bevoegd voor Openbare Netheid, Vuilnisophaling en -verwerking en Wetenschappelijk Onderzoek

DEEL I: TUSSENTIJDSE EVALUATIE VAN HET GPCE IN HET KORT

De volledige tussentijdse evaluatie staat online te lezen op het volgende adres: http://circulareconomy.brussels/chronologie/images/chronologie/PREC_%20EVALUATION-Mi-Parcours.pdf

In enkele cijfers

1. Stand van zaken van het programma

18 maanden na de start bedraagt het gemiddelde uitvoeringspercentage van de maatregelen van het GPCE 45%. Van de 111 maatregelen van het GPCE zijn er slechts 14 nog niet van start gegaan. Deze zullen later worden uitgewerkt. Meer dan 20% van de maatregelen zijn voor 100% uitgevoerd, waarvan meerdere herhaaldelijk zijn (m.a.w. de uitvoeringscyclus is jaarlijks en kan worden herhaald).

2. Status van de samenwerkingen

De samenwerking tussen meerdere actoren is een absolute vereiste voor de ontwikkeling van de circulaire economie in Brussel. In het kader van het GPCE nemen 196 personen van 91 instanties deel aan de dynamiek als themacoördinator, piloot, medewerker of input expert. Deze verschillende actoren zijn in drie categorieën op te splitsen: overheid, privé en verenigingen. In totaal zagen al 49 nieuwe samenwerkingsprojecten het levenslicht sinds de lancering van het GPCE.

3. Begeleidingsmaatregelen

In het licht van het hierboven beschreven doel analyseren we eerst het aantal ondernemingen die worden begeleid in circulaire economie. Deze indicator steunt op 13 maatregelen van het GPCE, toegepast door 8 administraties.

In de periode 2016-2017 kregen 222 ondernemers begeleiding.

Tegelijk werden naar aanleiding van deze begeleiding in totaal 77 concrete projecten in circulaire economie opgestart.

4. Financieringsmaatregelen

In 2016 en 2017 werden 281 financieringsaanvragen ontvangen en verwerkt in het kader van 7 maatregelen van het GPCE. Deze projecten betreffen uiteenlopende thema's, zoals voeding, bouw, innovatie en de nieuwe modellen in circulaire economie.

Onder deze aanvragen werden 139 projecten geselecteerd. Deze ontvingen financiële steun voor een totaal bedrag van € 8,3 miljoen.

5. Opleidingsmaatregelen

Het GPCE bevat 16 maatregelen met betrekking tot opleiding, waarbij 9 opleidingsinstellingen betrokken zijn. De activiteiten in het kader van deze maatregelen vertaalden zich in de opleiding of sensibilisering van 1423 personen, maar ook in de ontwikkeling van leertools voor ecologisch ontwerp, de lancering van pilootopleidingen tot herwaardeerder en pilootprojecten in het kwalificerend onderwijs.

6. Sensibiliseringsacties

In 18 maanden namen 1229 mensen deel aan de evenementen van het GPCE, terwijl het streefcijfer 2000 in 4 jaar bedroeg. Volgens de partiële cijfers waarover we vandaag beschikken, werden niet minder dan 78 evenementen en seminaries georganiseerd in alle sectoren van het GPCE.

Op Europees niveau won het GPCE in 2017 de Eurocities Prijs in de categorie Innovatie en in 2016 de eerste prijs in de Regional Innovation Awards. Deze twee bekroningen bevestigen de positie van het Brussels Gewest als pionier op internationaal niveau.

Analyse van het bestuur

Verdeling van de rollen

- De rol van de piloot als verantwoordelijke voor de implementatie van een maatregel wordt voor 78% van de actoren als pertinent beschouwd. 83% van hen verklaren zich 'tamelijk tevreden' over de implementatie van hun maatregel.
- De algemene coördinatie en de thematische coördinatoren wisselen geregeld informatie uit, wat volgens de piloten de implementatie vereenvoudigt.
- Volgens de meeste respondenten maakt het GPCE het mogelijk alle actoren rond circulaire economie in Brussel te mobiliseren.

Het innovatieve karakter van circulaire economie werd meermaals vermeld als een rem op de invoering van de maatregelen. In deze tweede cyclus moeten opleiding en sensibilisering door de voorstelling van concrete gevallen dus worden verdergezet.

De actoren melden ook dat de coördinatie met de andere gewestelijke beleidslijnen beter zou kunnen en dat er duidelijke verbanden zouden moeten bestaan met de strategie voor stadsrenovatie, het AHBP, de Good Food strategie of het Good Move plan.

Tegelijk is het belangrijk te onderstrepen dat de GPCE-actoren sterk het gevoel hebben dat ze deel uitmaken van een gemeenschap van ideeën, praktijken en innovatie.

Voornaamste troeven:

- Goed interministerieel bestuur
- Creatie van een netwerk van verscheiden actoren en hun synergie
- Overleg en gezamenlijke creatie rond een gemeenschappelijke visie

Zwakke punten:

- Het werk is nog te sectorgebonden
- De schaal (louter gewestelijk) is soms te beperkt voor bepaalde thema's
- Indruk van versnippering

DEEL II: BIJGEWERKTE MAATREGELLEN

1. HET ECONOMISCHE KADER AANPASSEN OM DE ONTWIKKELING VAN CIRCULAIR ECONOMISCHE ACTIVITEITEN TE ONDERSTEUNEN

1.1. Directe economische steun¹

- **DES 8: Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest steunt de projecten rond circulaire economie via fiscale voordelen.**

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest heeft fiscale bevoegdheden die kunnen worden ingezet in het kader van circulaire economie. Brussel Fiscaliteit zal, met de steun van Leefmilieu Brussel en hub.brussels, de onroerende voorheffing aanpassen om de implementatie van projecten in het kader van circulaire economie op het grondgebied van het Gewest, te begunstigen. Hiertoe zal het zich baseren op een analyse van de steunmogelijkheden, uitgevoerd in 2014. Deze maatregel kan enkel worden uitgevoerd via een fiscale hervorming, die in het beleid van de nieuwe regering zou moeten worden opgenomen.

1.2. Indirecte economische steun²

- **IES1 A: Coördinatieplatform van het steunaanbod voor circulaire economie**

hub.brussels en Leefmilieu Brussel zullen het coördinatieplatform van het steunaanbod voor circulaire economie beheren en daarop de verschillende mogelijkheden voor begeleiding, financiering en lokalisatie bundelen.

Het platform is bedoeld om het steunaanbod voor circulaire economie te coördineren rond drie actielijnen: begeleiding, financiering en lokalisatie. Het coördinatieplatform moet het steunaanbod voor circulaire economie op een coherente en duidelijk zichtbare manier weergeven en is tegelijk een ontmoetingspunt tussen de begeleidings-, financierings- en lokalisatiestructuren. Het platform zal geregeld de bij de steun betrokken actoren samenbrengen en het steunaanbod voor de begeleiding, financiering en lokalisatie in kaart brengen. Het platform zal ook effectieve methoden ontwikkelen om de zichtbaarheid van de steun aan de economische actoren in circulaire economie te verbeteren.

- **Zie 1-B en 1-C. hub.brussels begeleidt, in samenwerking met Leefmilieu Brussel, de ondernemers en projectverantwoordelijken in circulaire economie.**

hub.brussels en Leefmilieu Brussel steunen de ondernemers en kandidaat-ondernemers die zich tot circulaire economie wenden, met name in het kader van het begeleidingsmechanisme MyBusinessPass voor de Change4Green pass; individuele begeleiding; het acceleratieprogramma greenlab.brussels, dat door aanhoudende begeleiding het ondernemingsproject van kandidaten-ondernemers structureert om de oprichting van ondernemingen actief in circulaire economie te stimuleren; Resilience Coaching,

¹Directe steun aan de ondernemingen moet hoofdzakelijk worden begrepen als directe financiële steun aan de ondernemingen, fiscale voordelen, financieringsinstrumenten, ...

²Indirecte steun aan de ondernemingen betekent hoofdzakelijk de sensibilisering van de ondernemingen, de begeleiding en stimulering van de economie.

dat zich richt tot micro-ondernemingen en kmo's die willen groeien en het beste uit duurzame economie willen halen; en het label Ecodynamische Onderneming, dat het ecologische beheer van de activiteitsite van de Brusselse ondernemingen, verenigingen en instellingen beloont en aanmoedigt.

3. VAN OPLEIDING EN ONDERWIJS HEFBOMEN VOOR MORGEN MAKEN

Actielijn 1 Integratie van circulaire economie in het opleidingsaanbod in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

- **OPL 11: Er zal een dynamiek rond 'opleiding van opleiders' worden gelanceerd onder de Brusselse opleidingsactoren.**

De Brusselse opleidingsactoren (Bruxelles Formation, polen Werkgelegenheid-Opleiding enz.) zullen worden uitgenodigd om deel te nemen aan de informatiesessie over het concept van circulaire economie. In deze sessies, die gezamenlijk zullen worden georganiseerd door hub.brussels en Leefmilieu Brussel via de facilitatoren van het GPCE, zal een concrete, gedetailleerde voorstelling worden gegeven van het economische concept, de mogelijke hefbomen voor actie, de voordelen, het volume en de soorten banen die eruit voortvloeien. De sessies moeten de opleidingsactoren in staat stellen te definiëren hoe ze circulaire economie in hun opleidingsaanbod kunnen integreren. Er kunnen ook vormingscursussen voor de opleiders worden overwogen.

- **OPL 12: Bruxelles Formation zal evalueren hoe het circulaire economie in het aanbod van Franstalige beroepsopleidingen kan integreren.**

Met de steun van hub.brussels, Leefmilieu Brussel en de facilitatoren van het GPCE zal Bruxelles Formation evalueren in welke opleidingen van het Franstalige aanbod het mogelijk en pertinent is de principes van circulaire economie op te nemen. Dit werk moet het mogelijk maken minstens vijf opleidingen te bepalen waarvoor tools en pedagogische materiaal in verband met circulaire economie zullen worden ontwikkeld. Het inschakelingspercentage van de personen die een opleiding hebben genoten waarin de principes van circulaire economie zijn opgenomen, zal specifiek worden opgevolgd.

- **OPL 13: Bruxelles Formation en de polen Werkgelegenheid-Opleiding zullen de mogelijkheid bestuderen om het concept van circulaire economie in de projectoproepen inzake innoverende opleidingen in 2020 te integreren.**

Bij het opstellen van de projectoproepen voor projecten, gericht op innovatie in de opleidingen, zullen Bruxelles Formation en de polen Werkgelegenheid-Opleiding (logistiek, bouw, horeca, ICT, industrie, ...) onderzoeken of circulaire economie erin kan worden geïntegreerd en zo ja, onder welke modaliteiten.

- **OPL 14: De polen Werkgelegenheid-Opleiding definiëren de mogelijkheden om circulaire economie in hun missie van tewerkstelling-opleiding-onderwijs op te nemen.**

Bij het opstellen van de sectorale kaderakkoorden van de polen Werkgelegenheid-Opleiding zal bijzondere aandacht uitgaan naar circulaire economie. De polen zullen evalueren in welke mate ze circulaire economie kunnen integreren in hun missie van tewerkstelling, opleiding en onderwijs, hierbij steunend op de resultaten van de werkgroepen, uitgevoerd door de begeleidingscomités van deze polen.

Actielijn 2 Integratie van circulaire economie in de hogeronderwijsinstellingen

- **OPL 15: De hogere onderwijsinstellingen die dat wensen, zullen begeleiding krijgen bij de integratie van circulaire economie in hun opleidingen.**

Gesterkt door de integratie van ecologisch ontwerp in de hogeronderwijsinstellingen zullen de UCM en MAD, met de steun van de facilitatoren van het GPCE, een gemeenschappelijke methodologie ontwikkelen om de remmende en bevorderende factoren in de integratie van circulaire economie in het hoger onderwijs in het Brussels Gewest te definiëren. Deze methodologie zal op steunen op 'design thinking'. Op basis van de vastgestelde remmende en bevorderende factoren zullen workshops worden georganiseerd met de pedagogische teams van de instellingen die circulaire economie in hun opleiding(en) willen opnemen. Tijdens deze workshops kunnen de verschillende pedagogische teams elkaar ontmoeten, ideeën uitwisselen en samen bouwen aan interdisciplinaire pilootprojecten en pedagogisch materiaal. Deze actie zal verlopen in samenwerking met de Pôle Académique de Bruxelles en gekoppeld aan het werk van de leerstoel circulaire economie.

- **OPL 16: Er zal een interface worden gecreëerd, bedoeld om het aanbod en de vraag naar stages in circulaire economie bij elkaar te brengen.**

Er komt een portaal voor de stageaanbiedingen in circulaire economie op de site van het GPCE (www.circulareconomy.brussels/). Hierop vinden geïnteresseerden enerzijds de prioritair kwalificerende stages voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (FPIE, First, Alternance) en anderzijds de stages voor studenten van het hoger onderwijs.

Actielijn 3 Validering van de professionele competenties inzake circulaire economie

- **OPL 17: In de opleidingen in verband met circulaire economie zullen de professionele competenties worden gevalideerd, steunend op de ervaring, verworven met de opleiding herwaardeerder.**

De validering van de professionele competenties van de herwaardeerdersopleiding is van start gegaan. Aangezien het aantal opleidingen waarin de principes van circulaire economie zijn opgenomen zal toenemen, zal dit werk worden verdergezet in samenwerking met het Valideringscentrum. De valorisatie van deze opleidingen kan worden overwogen via [Dorifor](#).

1 BOUWSECTOR

Drie nieuwe maatregelen voor het GPCE - Bouw

De tweede fase van het GPCE heeft betrekking op de periode 2019-2020. De hieronder beschreven acties vallen dus onder deze periode. Ze kaderen evenwel op coherente wijze in een perspectief op langere termijn, zoals vermeld in het vorige punt.

- **DB 01 – Leefmilieu Brussel zal, in samenwerking met de GPCE-actoren van de bouw, de toepassing van de visie rond circulaire economie voor de bouwsector verderzetten.**

In 2019 zal Leefmilieu Brussel verdergaan met de toepassing van de visie rond circulaire economie voor de bouwsector met het oog op de uitwerking van een strategie voor de implementatie van circulaire economie en een actieplan in samenwerking met de actoren uit de sector.

- **DB 14 – Leefmilieu Brussel zal, in samenwerking met de BMA, de universiteiten en de vertegenwoordigers van de sector, nieuwe acties voor de ontwerpers invoeren.**

Aangezien meer dan 80% van de milieu-impact van een product in de ontwerpfase wordt bepaald, is het absoluut noodzakelijk de nieuwe acties op de ontwerpers toe te spitsen (tot nu toe bestond het voornaamste doelpubliek uit mensen die bij de uitvoering betrokken zijn: bouwondernemingen, leerlingen en werkzoekenden).

Hiertoe zal Leefmilieu Brussel samenwerken met verschillende actoren:

- uitvoering van informatie-, sensibiliserings- en vormingsacties
- ontwikkeling van ondersteunende tools (bv. clausules in bestekken)
- stimulering van pilootprojecten in circulaire economie

- **DB 15: Het Platform van de Actoren voor het Hergebruik van Bouwelementen zal kanalen uitbouwen voor het hergebruik van bouwmaterialen om de Brusselse hulpbronnen te sparen en ze opnieuw in de lokale economische circuits in te voeren.**

De stock van Brusselse gebouwen vormt een enorme stedelijke mijn voor de bouwsector. De bedoeling is kanalen uit te bouwen voor het hergebruik van bouwmaterialen om de Brusselse hulpbronnen op zijn grondgebied te sparen en ze opnieuw in de lokale economische circuits in te voeren.

Om dergelijke kanalen uit te bouwen, zullen meerdere actielijnen worden ontwikkeld:

- ontwikkeling van de business models
- meten en zichtbaar maken van de materiaalvoorraad
- ontwikkeling van een cultuur van hergebruik in de sector
- voorstellen van een reproduceerbare methode voor hergebruik
- testen van nieuwe distributiecircuits
- begeleiding van de lokale actoren in de verwerving van competenties

2 SECTOR VAN DE HULPBRONNEN - AFVAL³

Dit hoofdstuk werd volledig herschreven na de aanneming van het Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan, dat het mogelijk maakte alle maatregelen die niet van economische aard waren, uit het GPCE te halen. De resterende maatregelen werden eveneens aangepast op basis de feedback van de betreffende actoren.

5.1. Relevante beleidslijnen

Op 22 november 2018 keurde de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het Hulpbronnen- en Afvalbeheerplan (**HABP**) goed. Dit milieuplan moet de Brusselse samenleving een referentiekader bieden voor en aansporen in de richting van zero afval en circulaire economie. Het omvat zeven strategische doelstellingen:

1. Een structurerend kader ontwikkelen, bestemd voor alle publieksgroepen, dat de samenleving naar zero afval leidt
2. De consumptiepraktijken van de burgers doen evolueren in de richting van zero afval
3. De toekomstige generaties voorbereiden

- 3 **Huishoudelijk afval**
  - Textiel
  - Traditionele ophalingen aan huis (HV, PMD, papier/karton, tuinafval, voedselafval) + glasafval
  - Grote huishoudtoestellen
  - IT
  - Meubels/boeken/speelgoed/...
  - Afval afkomstig van de Recyparken en van ophalingen aan huis
    - Hout
    - Plastic
    - AEEA
    - Gemengd grofvuil
    - Bouw en afbraak
    - Piepschuim
    - Vlakglas
    - ...
- **Bedrijfsafval (instellingen en privé)**
  - Soortgelijke stromen (zie hierboven)
  - Specifieke afvalstromen

4. De consumptie- en afvalbeheerpraktijken van professionele consumenten doen evolueren in de richting van zero afval
5. De circulariteit van materiaal in de bouwsector ontwikkelen
6. De actoren van het duurzame hulpbronnenbeheer ondersteunen
7. De professionals uit de klassieke afvalsector naar een meer circulair beheer doen evolueren

Het **GPCE** heeft als doel de kansen van het HABP te benutten om de economische activiteiten en de werkgelegenheid in de hulpbronnen- en de afvalsector in Brussel te stimuleren. Er zijn tal van mogelijkheden: sommige zijn al bekend en moeten enkel worden gestimuleerd, andere zijn nog te ontdekken of te creëren.

Het aangepaste hoofdstuk Hulpbronnen – Afval van het GPCE moet dus naast het HABP worden gelegd.

Hierbij mogen we niet vergeten dat er, naast de economische logica ontwikkeld door het GPCE, **een equivalent bestaat in de context van de deel- en de solidaire economie**, vooral gesteund door het HABP, via sociale bijstand, de actie van de lokale actoren, burgercollectieven of individuele burgers: LETS, Repair Café, Recyclerie sociale⁴... zijn enkele voorbeelden van deze realiteit die niet tot het economische toepassingsgebied van het GPCE behoren.

5.2 Visie 2025

In 2025 zal het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de basis hebben gelegd voor een echte circulaire economie op het gebied van hulpbronnen en afval door de uitbouw van een ecosysteem van actoren die zich wijden aan de valorisatie van voorwerpen/materialen ten dienste van de behoeften van de stad en haar consumenten. Het Gewest zal dan opportuniteiten hebben ontwikkeld voor herstelling, hergebruik, remanufacturing, upcycling... van de voorwerpen en materialen, evenals recyclage van afval, toestellen, bouwmaterialen enz.

Doordat ze worden aangespoord om te innoveren en te experimenteren in een open, doeltreffend en ondersteund ecosysteem, zoeken vernieuwers en ondernemers de oplossingen van morgen.

Rekening houdend met de beperkingen, eigen aan het beheer van de verschillende stromen in een grote, volledig geurbaniseerde metropool, zal het hulpbronnen- en afvalbeheer worden verbeterd en versterkt met het oog op de ontwikkeling van een circulaire economie, volgens een principe van kringstromen, overal waar dat mogelijk en economisch haalbaar is. Alle stromen voor de ophaling en de voorbereiding tot hergebruik zullen geoptimaliseerd worden (zowel in kwaliteit als in volume) en de nieuwe, opkomende of te creëren stromen zullen een boost krijgen en een zeker krachtniveau hebben bereikt in Brussel. Dankzij het HABP en de hervorming van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid in Brussel zullen de afvalproducenten aanzienlijk bijdragen tot de ontwikkeling van de lokale economie in de operaties m.bt. toegang tot de voorraad en het beheer, herstelling en voorbereiding tot hergebruik, remanufacturing of upcycling, zowel voor bestaande stromen als voor nieuwe valorisatieprocedures. Ook operaties voor ontmanteling, reiniging en recyclage, verzoenbaar met de stedelijke functies, zijn dan te overwegen.

De overheidsinstellingen op het grondgebied van het Gewest hebben een voorbeeldbeleid aangenomen door bij overheidsopdrachten de voorkeur te geven aan goederen en diensten, afkomstig uit de circulaire economie in Brussel en leveren bijzondere inspanningen om goederen en apparatuur op het einde van hun levensduur via de passende kanalen af te voeren. Bij de overheidsopdrachten moeten de principes van ecodesign worden nageleefd, om in het beste geval het einde van de levensduur van het product te vermijden, in het slechtste geval wordt er op het einde van de levensduur geanticipeerd. De overheden kunnen beroep doen op de expertise van sleutelactoren in ecodesign en advies vragen omtrent het al dan niet duurzame karakter van de bestelde goederen.

Zo wordt de combinatie van de maatregelen van het HABP en het GPCE een voltrefter voor het milieu, de economie en de lokale werkgelegenheid.

4 Kringloopwinkel van Sint-Gillis, Etterbeek, ...

5.3 Actievoorstel

Het hoofdstuk Hulpbronnen en Afvalstoffen zal volledig gewijd zijn aan de ontwikkeling van de economie en de activiteiten rond de valorisatie van de hulpbronnen en afval, rekening houdend met de hiërarchie van de Ladder van Lansink en voor activiteiten die zinvol zijn in een dichte stedelijke omgeving als Brussel. Zo zal er behoefte zijn naar activiteiten zoals herstelling, hergebruik, voorbereiding tot hergebruik, remanufacturing, upcycling, ontmanteling, reiniging en recyclage op basis van de Brusselse hulpbronnen en afvalstoffen.

5.4 Betrokken actoren

De voornaamste actoren die de implementatie van dit hoofdstuk zullen leiden en coördineren, zijn:

- **Leefmilieu Brussel**, omwille van haar rol als planner, regelgever en drijvende kracht achter het afvalbeleid
- **Net Brussel** om zijn rol als openbare ophaaldienst van huishoudelijk en soortgelijk afval, zodat de kwaliteit van de voorraad kan worden verbeterd (bewarende/afromende ophalingen, sortering na bepaalde ophalingen (bv. van gemengd grofvuil...))
- **Hub.brussels** om zijn rol in de ondersteuning en begeleiding van de Brusselse ondernemers en met name van de ondernemers in circulaire economie
- **Innoviris** om zijn rol in de ondersteuning van innovatie
- **Recy K**, als overheidsinfrastructuur, gewijd aan innovatie en experimenten met alternatieven voor de industriële kanalen voor de recyclage van materialen op basis van de hulpbronnen – afvalstoffen
- **MAD**, dat werkt aan het ontwerp van nieuwe, innovatieve afzetmogelijkheden⁵ op basis van de hulpbronnen-afvalstoffen. MAD en zijn laboratorium voor onderzoek en ontwikkeling op het gebied van design en mode, heeft de volgende doelstellingen:
  - De incubatie van om de 2 jaar wisselend designers en ecodesigners in een atelier, die werken volgens de dynamiek van het GPCE.
  - De ontwikkeling en prototypering van nieuwe, innovatieve afzetmogelijkheden met aandacht voor technische uitvoerbaarheid, economische leefbaarheid, sociaal engagement en de behoeften van de markt
  - Expertise van de ecodesigner inzettendie de projecten en stappen van het GPCE kan begeleiden om te garanderen dat de opdrachten en behoeften van het Gewest de principes van het ecodesign volgen.

De uitvoering van het hoofdstuk betekent ook de actieve deelname van tal van andere actoren:

- **Publieke:** Brussel Economie en Werkgelegenheid, het Fonds voor circulaire economie [BruCircle], GreenBizz, CityDev, Perspectives, ...
- **Privé:** de leden van Go4Circle en van de COBEREC, de leden van Ressources, BECI, UCM, CBBH, de leden van de clusters Circlemade.brussels en ecobuild.brussels, ...
- en talloze vernieuwers en ondernemers die geboeid zijn door het opzet van circulaire economie.

5.5 Werkprogramma:

- 5 MAD is een platform voor onderzoek en prototypering van oplossingen, dat openstaat voor alle aspecten van resilience design. Het volgt en begeleidt tal van projecten, zoals:-Het onderzoeksproject **Common Sand** van Studio Plastique, dat silica, aanwezig in AEEA, wil valoriseren als grondstof voor de productie van nieuw glas, wat meerdere toepassingsmogelijkheden biedt. In het huidige recyclagecircuit worden deze componenten niet opgewaardeerd zoals de silicaten (glas);
- Het project **Handymade** geeft werfzeilen een nieuwe bestemming als grondstof voor afgewerkte producten, tassen, computerhoezen en andere.
- In een tweede fase wordt aan O&O gedaan en geëxperimenteerd rond het gebruik van pvc, PE of PEHD (grondstof van de zeilen) en meer bepaald rond productiewijzen van allerlei producten voor de gemeenschap (bv. werfkegels)

Het werkprogramma, dat ook de leiding over en het bestuur van de projecten zal definiëren, is opgesteld rond vier actielijnen:

1. **Verhoging van het volume en de kwaliteit** van de beschikbare afvalstoffen en hulpbronnen om de circulaire economie te voeden
2. **Nieuwe oplossingen** aanmoedigen en aandrijven voor de valorisatie van afvalstoffen en hulpbronnen.
3. De **opportune valorisatie⁶ van professionele toestellen en producten op het einde van hun levensduur die hiervoor in aanmerking komen (herstelling, hergebruik, herbenutting, remanufacturing, upcycling, recyclage, ...) bevorderen**
4. **Het publieke kader ter ondersteuning van de circulaire economie versterken, zowel vóór (captatie van de stromen, infrastructuren of kaders, nodig voor een '3R'-beheer (repair, re-use, recycle), ondersteuning van testfasen, opleidingen...), als na (verbruik van goederen, afkomstig uit de circulaire economie...).**

Dit hoofdstuk zal toegespitst zijn op systemische en andere, meer operationele en experimentele voorstellen.

Actielijn 1: Verbetering van het beheer van de traditionele afvalstromen om (de voorbereiding tot) het hergebruik van huishoudelijk en soortgelijk afval uit te breiden

De sociale economie heeft in de loop der tijd een circuit uitgebouwd voor de voorbereiding tot het hergebruik van voorwerpen, toestellen en huishoudelijk afval. Dit circuit is goed verankerd in het BHG en beschikt over de capaciteit om grotere volumes te verwerken, wat gepaard zou gaan met bijkomende jobs.

De prioritaire stromen voor de leden van Ressources, de federatie van bedrijven uit de sociale economie ,zijn:

- Textiel
- Grote huishoudtoestellen (wasmachines, vaatwasmachines, ovens, droogkasten)
- IT
- meubelen, gebruiksvoorwerpen (snuisterijen, boeken, speelgoed, ...)

In de toekomst kunnen andere stromen zoals fietsen, demontage, kleine elektrische toestellen of andere (nog te bepalen) stromen, worden toegevoegd.

Het gaat erom mechanismen uit te bouwen die de Brusselse actoren uit de sociale economie toegang bieden tot een grotere en kwaliteitsvolle voorraad van deze materialen. Elke kilo apparatuur die door de ondernemers uit de sociale economie weer in werking wordt gesteld, vermindert de ecologische voetafdruk van het Gewest, enerzijds doordat er op die manier minder afval is en anderzijds doordat er minder hulpbronnen worden verbruikt. Elke VTE, gecreëerd in een Brusselse onderneming uit de sociale economie, is een duurzame baan voor een persoon in een precaire situatie. Deze banen zijn niet verplaatsbaar en zijn de vrucht van de ontwikkeling van bestaande of nieuwe economische activiteiten.

De maatregelen met betrekking tot de hier beschreven stromen zijn niet exclusief en beletten in geen geval dat andere actoren zich op dezelfde stromen, maar via andere bevoorradingskanalen ontwikkelen.

Net als voor de andere afval- en hulpbronnenstromen is ook in deze materie het Agentschap Net Brussel een essentiële en onmisbare actor in de ophaling van huishoudelijk en soortgelijk afval, en van bepaald bedrijfsafval. In die zin speelt het een belangrijke rol in de bewarende ophaling en in het ter beschikking stellen van de valoriseerbare stromen aan de sociale economie, met name door een uitbreiding van de

6Opportune valorisatie betekent het in contact brengen van iemand die een goed, toestel of voorwerp wegdoet dat het einde van zijn levensduur bereikt heeft, maar nog geschikt is voor valorisatie door een andere actor, die voor de valorisatie instaat.

ophalingsmechanismen (specifieke, bijkomende ophalingen of overladings- en sorteerinfrastructuren na de ophaling).

- **GA 25 – Het agentschap Net Brussel en Ressources werken samen om de volumes van “Textiel” van de sociale economie op te trekken**

De vzw Ressources schat dat in Brussel elk jaar 10.000 ton textiel het einde van zijn levensduur bereikt, waarvan haar leden (100 VTE's) er vandaag 4000 ton recupereren. In vergelijking met de andere Gewesten raamt de vzw haar groeipotentieel op 50%, m.a.w. een uitbreiding van het ophalingsnetwerk zou 50 bijkomende VTE's kunnen opleveren.

Om de gerecupereerde volumes te verhogen, zullen het agentschap Net Brussel en de vzw Ressources hun samenwerking verderzetten om het ophalingsnet van ondergrondse kledingcontainers uit te breiden met een verwacht aantal van 15 bollen per jaar. De financiering hangt samen met de kosten voor de begravingen. Het einddoel is het aantal bollen te verdubbelen.

- **GA 26 – Recupel, het agentschap Net Brussel en Ressources werken samen om de toegang van de sociale economie tot de voorraad van “Grote huishoudtoestellen” te verbeteren.**

In het kader van de UPV inzake afval van elektrische en elektronische apparatuur heeft het beheerorgaan Recupel de verplichting om via zijn ophalingsmechanismen (ophalingen en containerparken, georganiseerd door Net Brussel en de fijnmazige ophaling bij handelaars) de sociale economie toegang te verstrekken tot de opgehaalde voorraden om deze in staat te stellen de activiteiten rond voorbereiding tot hergebruik te ontwikkelen. Naar schatting wordt maximum 1 op 10 opgehaalde toestellen hergebruikt.

In samenwerking met Recupel zullen Net Brussel en de vzw Ressources een structurerend mechanisme ontwikkelen, dat de toegang tot de voorraad van de door Net Brussel ingezamelde toestellen toestaat.

Momenteel verwerkt de sociale economie 647 ton grote huishoudtoestellen (89 VTE's), waarvan 61 ton worden hergebruikt via eigen kanalen. Het groeipotentieel bedraagt 10.000 extra toestellen of 550 ton (77 VTE's). De vrije toegang tot een bewaard ingezamelde voorraad, georganiseerd door Recupel, zou de sociale economie in staat stellen haar activiteiten in de voorbereiding tot hergebruik van grote huishoudtoestellen verder te ontwikkelen.

- **GA 27 – Recupel, het agentschap Net Brussel en Ressources werken samen om de toegang van de sociale economie tot de voorraad van IT te verbeteren.**

In het kader van de UPV inzake afval van elektrische en elektronische apparatuur heeft het beheerorgaan Recupel de verplichting om via zijn ophalingsmechanismen (ophalingen en containerparken, georganiseerd door Net Brussel en de fijnmazige ophaling bij handelaars) de sociale economie toegang te verstrekken tot de opgehaalde voorraden om deze in staat te stellen de activiteiten rond voorbereiding tot hergebruik te ontwikkelen.

In samenwerking met Recupel zullen Net Brussel en de vzw Ressources een structurerend mechanisme ontwikkelen, dat de toegang tot de door Net Brussel ingezamelde IT-voorraad toestaat.

Momenteel verwerkt de sociale economie 453 ton IT-materiaal (90 VTE's), waarvan ze 251 ton hergebruikt via haar eigen kanalen. Het groeipotentieel is een feit, maar kan in deze fase niet worden becijferd.

⁷ Grote huishoudtoestellen kunnen worden gedefinieerd als grote toestellen (waarvan minstens een van de buitenafmetingen meer dan 50 cm bedraagt) voor de schoonmaak van textiel of de vaat (zoals wasmachines, droogkasten, vaatwasmachines, ...), voor de bereiding en verwerking van voedingsproducten (zoals fornuizen, ovens, kookplaten, ...) of bepaalde grote verwarmingstoestellen (oliegevulde badkamerradiatoren, boilers,...).

De vrije toegang tot een bewarend ingezamelde voorraad, georganiseerd door Recupel, zou de sociale economie in staat stellen haar activiteiten in de voorbereiding tot hergebruik van IT-materiaal verder te ontwikkelen.

- **GA 28 – Het agentschap Net Brussel en Ressources werken samen om het hergebruik van Grofvuil en meubels van de sociale economie uit te breiden**

Net Brussel, de sociale economie en de gemeenten werken aan een partnerschap om de valorisatie van een deel van het grofvuil te organiseren en te testen, met name via het beroep van herwaardeerder.

Grofvuil is een heel algemene term, die moet worden gepreciseerd in functie van de context van zijn gebruik. Het kan gaan om voorwerpen zoals boeken, speelgoed, fietsen, snuisterijen, meubels enz., dus alles wat niet in zakken wordt gesorteerd en niet als een homogenere stroom (hout, plastic, metalen, textiel enz.) kan worden gedefinieerd. Het grofvuil, ingezameld door de sociale economie, bevat de grootste waarde. De nieuwe, bewarende inzamelingen in Recyparken of aan huis kunnen mogelijk worden ontwikkeld in functie van het potentieel en de algemene economie van het circuit. De huidige inzamelingen via recyparken zijn inzamelingen in laatste instantie (na de bewarende inzamelingen van de sociale economie, de schenkingen en verkopen onder particulieren enz.) en betreffen gemengde voorwerpen die van te slechte kwaliteit zijn om te worden hergebruikt. Toch moet het valorisatiepotentieel van bepaalde componenten en materialen worden geëvalueerd en moeten nieuwe valorisatiekanalen worden aangemoedigd.

Voortbouwend op de activiteit van het type Ressourcerie van Sint-Pieters-Woluwe als basis zal een eerste experiment worden voorgesteld, vooraleer een uitbreiding van een dergelijk mechanisme ter ondersteuning van de huidige activiteiten in de sector van de sociale economie van het hergebruik te overwegen.

Actielijn 2 – Nieuwe, lokale initiatieven aanmoedigen en aandrijven voor de valorisatie van hulpbronnen en afvalstoffen

Om de opkomst van nieuwe, lokale initiatieven voor de valorisatie van de hulpbronnen en afvalstoffen te stimuleren en te sturen, zijn meerdere parallelle en complementaire pistes mogelijk:

- Een systemische aanpak om het valorisatiepotentieel van materialen op basis van onze hulpbronnen en afvalstoffen te innoveren en aan te tonen, rekening houdend met de behoeften van de stad, die eveneens moeten worden gedefinieerd.
- De ontwikkeling van ecosystemen van actoren rond een voorraad of een stroom, toegespitst op de groei en/of het complementaire karakter van de bestaande en/of te creëren activiteiten
- Aanmoediging van vernieuwers die nieuwe ideeën en oplossingen kunnen voorstellen

Het opzet is enerzijds een systemische aanpak, die eruit bestaat zinvolle mogelijkheden op te sporen en de opkomst van de nodige innovaties te stimuleren, die vervolgens zullen worden begeleid door de mechanismen van het GPCE (begeleiding van de ondernemers, investeringsfonds in CE, deelname aan be.circular...) en anderzijds, een experimentele aanpak, die eruit bestaat de actoren op het terrein aan te moedigen en te steunen om testprojecten te lanceren rond specifieke hulpbronnen- en afvalstromen en de bestaande of te testen valorisatiekanalen. De systemische en de experimentele aanpak moeten elkaar voeden en een globale dynamiek creëren.

In eerste instantie komt er een specifieke coördinatie tussen Leefmilieu Brussel, hub.brussels, Innoviris, Recy-K en MAD.

Het is belangrijk te benadrukken dat de ondernemers begeleiding zouden moeten krijgen via een precieze selectie van de projecten door terreindeskundigen. Het is de bedoeling dat de projecten zo goed mogelijk aan de doelstellingen van het GPCE beantwoorden. Bovendien verdienen de projecten begeleiding door

verschillende, elkaar aanvullende experts (zoals in het project Triaxes van MAD)⁸, bv. een business developer, een industrieel ingenieur of een industrieel ontwerper.

- **GA 29 - Leefmilieu Brussel zal een systemische aanpak ontwikkelen om de stromen van hulpbronnen en afvalstoffen (aanbod) en de behoeften van de stad (vraag) aan elkaar te koppelen**

De coördinatoren zullen een strategische beschouwing uitvoeren hetzij op voorhand, hetzij in functie van de valorisatie van reeds welbepaalde hulpbronnen (er zal een beargumenteerde inventaris worden opgesteld). Daarbij worden de behoeften van de stad en haar consumenten gedefinieerd, die a priori zouden kunnen worden ingevuld via de valorisatie van de voorraden aan hulpbronnen en afvalstoffen in Brussel, ende relevante innovaties bepaald, die overigens zullen worden aangemoedigd. Er zal ook een inventaris van de stromen en de behoeften worden opgesteld in samenwerking met de overheidsstructuren om het proces op te starten en de voorbeeldfunctie van de overheden kracht bij te zetten. LB en Recy-K zullen een inventaris opstellen van het overheidspotentieel inzake het aanbod van hulpbronnen en afval enerzijds, en de vraag (producten en materialen, afkomstig uit circulaire economie) anderzijds. MAD kan op basis van de vastgestelde stromen en behoeften (aan de hand van een zelfde basisbestek) O&O uitvoeren om eventuele technische oplossingen, afzetmogelijkheden, productiewijzen en kanalen te vinden.

Dit houdt een studie in van de innovaties in Brussel of elders die zinvol zijn voor of bijdragen tot de ontwikkeling van de lokale circulaire economie.

- **GA 30 - Leefmilieu Brussel en hub.brussels zullen de ontwikkeling van ecosystemen rond een voorraad of stroom leiden (systemische aanpak).**

Op basis van de balans van maatregel GA 29 (prioritaire voorraden of opkomende activiteiten rond een stroom) zullen de coördinatoren volgens een methode die met de relevante actoren zal worden uitgewerkt, de begeleiding van de kanalen organiseren om hun respectieve potentieel te kennen en te bevorderen via de groei van de actoren zelf en/of de opkomst van nieuwe actoren en het opheffen van hinderpalen die deze opkomst afremmen (toegang tot de voorraad, ondersteuning van de vraag, opheffen van nodeloze juridische en administratieve hinderpalen, ...).

De prioritaire stromen die op dit ogenblik geïdentificeerd zijn, zijn IT, bouwmaterialen afkomstig van ontmanteling, hout en textiel. Andere stromen kunnen bepaald worden afhankelijk van opportuniteiten in de toekomst.

Gezien zijn ervaring in de begeleiding van projecten met meerdere actoren, met name voor de stromen textiel en IT, zal hub.brussels in deze maatregel een sleutelrol spelen, aangezien de andere coördinatoren van het GPCE de stromen en de samen te brengen actoren zullen hebben geïdentificeerd.

- **GA 31 - Leefmilieu Brussel, het agentschap Net Brussel en Innoviris zullen in 2020 de ontwikkeling van proefprojecten en O&O rond een voorraad of stroom bevorderen (experimentele aanpak).**

We stellen vast dat er nood is aan een specifiek kader ter bevordering van innovatie in de circulaire economie via proefprojecten en O&O-projecten in aanloop van de economische activiteit. Leefmilieu Brussel, Innoviris en Net Brussel zullen samen mechanismen ontwikkelen om de ecologische aanpak te stimuleren, zoals:

⁸Het programma Triaxes van MAD stelt deskundigen ter beschikking van de ondernemer, die hem begeleiden bij de uitvoering van zijn project. Heel vaak verenigt MAD rond het project de competenties van een business developer (om de markt en de commerciële haalbaarheid te bestuderen), een industrieel ingenieur (voor de technische haalbaarheid) en een industrieel ontwerper (voor de concrete uitvoering van het product of de dienst in functie van de behoeften van de gebruiker).

- projectoproepen voor innovaties, experimenten en demonstraties van innovatieve oplossingen, met de actieve deelname van Net Brussel voor toegang tot de voorraden aan hulpbronnen en afvalstoffen; van Recy-K om werkruimte te bieden en het netwerk van de actoren van de circulaire economie op het gebied van afval (sociale economie, innovatieve ondernemers, centra voor toegepast onderzoek, Fablab...) te benutten; en de pool O&O van MAD als instrument voor resilience design met zijn aanbod van workshops en residenties voor ecodesigners, coaching rond ecodesign, workshops prototyping en permanente en geïntegreerde opvolging van de projecten van de designers in samenhang met de dynamiek van het GPCE;
- een uitbreiding van het netwerk van actoren met het oog op de uitbouw van een ecosysteem van actoren, gespecialiseerd in bepaalde stromen, zal worden ondersteund door de samenwerking met de overheidspartners van het GPCE;
- versterking van de steun aan MAD m.b.t. het ecodesign (zie hoofdstuk Innovatie) van innovatieve oplossingen in samenhang met de behoeften, geïdentificeerd in GA 6 en 7. Bijzondere aandacht zal uitgaan naar de afval- en hulpbronnenstromen, afkomstig uit de overheidssector (wegens hun voorbeeldfunctie), en naar de mogelijke behoeften en afzetmogelijkheden voor producten en materiaal, afkomstig uit de circulaire economie. LB en Recy-K zullen de inventaris opmaken van het overheidspotentieel van aanbod van hulpbronnen en afvalstoffen en van vraag (producten en materiaal, afkomstig uit de circulaire economie). MAD kan dan m.b.v. de designer een concrete oplossing voorstellen voor de vragen en behoeften, geformuleerd op basis van de geïdentificeerde materialen;
- De identificatie van de plaatsen voor sortering en opslag van de hulpbronnen en afvalstoffen, nodig voor de actoren van de circulaire economie, innovatie en experimenten (met, indien het geval zich voordoet, een aangepaste milieuvergunning), zoals Recy-K, de starterscentra en de ondernemingscentra. Overeenkomstig de aanbevelingen van het CiReDe.
- Een starterscentrum van MAD als plek voor onderzoek en ontwikkeling via de designpraktijk, waar tal van designers worden ontvangen. De ambitie van de incubator van MAD is uit te groeien tot een atelier voor onderzoek en prototyping in lijn met de uitdagingen van het Gewest inzake resilience design, valorisatie van afvalstoffen en ecodesign.

Naast de structurerende en experimentele maatregelen zijn er ook al specifieke maatregelen vooropgesteld, met name:

- Remanufacturingprojecten;
  - De inzameling en verwerking van heel kleine AEEA van kmo's en zko's;
  - De recyclage van polypropyleen, afkomstig van sterilisatiedoeken in ziekenhuizen
  - De invoering van een circuit voor de inzameling en het duurzame beheer van tapijttegels
  - De bevordering van recyclage op werven
- **GA 32 - COBEREC zal samen met Hub, de federatie Ressources en Recupel de manier analyseren voor (1) de ophaling van AEEA bij de kmo's en zko's en voor (2) het behoud en de creatie van banen in het Brussels Gewest voor de inzameling en verwerking van AEEA.**

Momenteel laten de actoren van de sector de AEEA die een negatieve waarde hebben, heel klein zijn of in het algemeen moeilijk in te zamelen zijn, links liggen. De analyse moet leiden tot de implementatie van een model onder de vorm van een inzamelingsdienst van deze stromen ten behoeven van de klanten. Overigens worden vandaag veel AEEA buiten het Brussels Gewest verwerkt. De verwerking van AEEA moet manueel gebeuren en schept dus veel banen. Er moet nagedacht worden over de manier waarop deze AEEA in Brussel kunnen worden verwerkt. De sociale ondernemingen die actief zijn in deze sector, zullen bij het project worden betrokken.

- **GA 33 - Go4Circle zal in 2019 een pilootproject coördineren voor de inzameling, sortering en recyclage van polypropyleen (van sterilisatiedoeken) in de Brusselse ziekenhuizen.**

Go4Circle zal in 2019 een pilootproject coördineren voor de inzameling, sortering en recyclage van polypropyleen (van sterilisatiedoeken) in de Brusselse ziekenhuizen.

Gezien de valorisatie van hoge kwaliteit van polypropyleen (PP) past dit project perfect in het PREC: de hulpbronnen worden teruggewonnen en de verspilling van polypropyleen van hoge kwaliteit, dat slechts eenmaal werd gebruikt, wordt vermeden dankzij de recyclage. Dankzij de tussenkomst van lokale, Brusselse beschutte werkplaatsen wordt de intrinsieke waarde van de polypropyleenstroom nog verhoogd door de homogenisering van het materiaal. Het project wil de ziekenhuizen ook sensibiliseren om aan selectieve inzameling te doen voor andere stromen. Zo is het mogelijk deze praktijk uit te breiden naar andere plasticstromen (bv. wegwerpschorten, ander verpakkingsmateriaal). Overigens zijn er nog mogelijkheden, die voor het ogenblik nog niet gevaloriseerd zijn.

- **GA 34 - BECI gaat verder met de coördinatie van de implementatie van een circuit voor de inzameling en het duurzame beheer van tapijttegels in Brussel.**

BECI zal, in samenwerking met Desso, Citydépôt, CBBH, Go4Circle, Ressources en Net Brussel een nieuwe oplossing voorstellen voor de inzameling en valorisatie van tapijttegels in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor elk type werf en project. In 2019 moet er een pilootproject worden gelanceerd in samenwerking met APAM (Brussels maatwerkbedrijf), om de uitvoerbaarheid en haalbaarheid te evalueren van de implementatie van een nieuw, gestructureerd circuit voor de inzameling en het duurzame beheer van tapijttegels in Brussel (hergebruik en recyclage).

BECI en zijn partners zullen vervolgens een uitgebreide promotiecampagne voor dit circuit voeren bij ondernemingen en het proces afstemmen op valorisatie op grotere schaal.

- **GA 35 - Go4Circle, het WTCB en de CBBH zullen projecten coördineren om de recyclage van bouw- en afbraakafval te stimuleren**

Go4Circle, het WTCB en de CBBH zullen projecten voor de plaatselijke recyclage van bouw- en afbraakafval coördineren, met versterking van het plaatselijke circuit voor de inzameling en recyclage met een hoge toegevoegde waarde van bepaalde stromen die voor Brussel relevant zijn (bv. isolatiemateriaal, plastic enz.).

- **GA 36 - Net Brussel zal de optimalisering van de efficiëntie van de publieke inzamelingen van hulpmiddelen en afval bestuderen**

In circulaire economie is het nodig de inzameling op andere manieren te organiseren: stromen van kleine en middelgrote volumes, kortere circuits, reactiviteit om te beantwoorden aan de behoeften om afval, voorwerpen of hulpbronnen af te voeren, noodzaak om in de gebouwen binnen te gaan, bewarende en afromende inzameling, ... Deze door Net Brussel ingezamelde stromen moeten de actoren van de circulaire valorisatie van hulpbronnen en afvalstoffen, met name de sociale economie, voeden.

ACTIELIJN 3: De opportune valorisatie van professionele toestellen en producten met een valorisatiepotentieel op het einde van hun levensduur

Uit het recente experiment van Net Brussel, verzocht door diverse actoren die een positieve bestemming wilden voor de uitrusting waarvan ze zich ontdeden (de stoelen van het tijdelijke Munttheater, ⁹de

⁹Tijdens de renovatie van het Munttheater werd een tijdelijk theater ingericht in Tours & Taxis. Bij de ontmanteling hiervan zouden honderden bijna nieuwe stoelen worden vernietigd. Net Brussel recupereerde de

registratieklokken¹⁰ van de MIVB, ...) is gebleken dat er een stroom bestond van materialen die, zelfs wanneer ze voor bepaalde actoren het einde van hun levensduur hadden bereikt, voor andere actoren een aanzienlijk potentieel hadden voor valorisatie door hergebruik, remanufacturing of upcycling.

Maar er moet worden gewerkt aan meerdere voorwaarden om te slagen:

- Vraag en aanbod koppelen, bv. via een virtueel platform
  - Positieve valorisatiewijzen vinden in de plaats van afvoer naar recyclagecircuits of verbrandingsinrichtingen.
  - De nodige tijd voorzien om geïnteresseerde actoren te vinden en een positief gebruik te ontwikkelen of te vinden, wat opslag met zich brengt en soms innovatie vereist
  - Op voorhand operationele oplossingen voor afvalbeheer vinden voor langere tijd dan bij de 'klassieke' kanalen: bufferopslag, vergunningen en toelatingen, openbare aanbestedingen die het mogelijk maken aan circulaire economie te doen, financiële en technische opbouw van circulair beheer waarbij een beroep wordt gedaan op complexere samenwerkingsprojecten met meerdere actoren enz.
- **GA 37 - Leefmilieu Brussel zal de ontwikkeling van een virtueel loket coördineren om vraag en aanbod van hulpbronnen en afvalstoffen te koppelen met het oog op lokale valorisatie.**

Een website zal ontwikkeld worden voor de koppeling van vraag en aanbod van voorwerpen en andere uitrustingen op het einde van hun levensduur, waarvan iemand zich wil ontdoen op een manier die positief is¹¹ voor de lokale circulaire economie en waarvan anderen de lokale valorisatie willen garanderen, rekening houdend met de Ladder van Lansink.

Daarnaast is het ook de bedoeling de maatschappelijke bewustwording te bevorderen bij professionele consumenten, zodat ze de reflex ontwikkelen om systematisch hun voorwerpen en uitrusting aan de valorisatieactoren aan te bieden.

De leden van Go4Circle, Net Brussel en Ressources zullen samen aan dit virtuele loket werken om de op die manier geïmplementeerde beurs te voeden op basis van de stromen die ze moeten verwerken.

- **GA 38 - Leefmilieu Brussel blijft het elektronische platform voor de uitwisseling van theaterdecors en –uitrustingen ondersteunen**

Leefmilieu Brussel zal de invoering ondersteunen van een circulair beheer van de stromen van materiaal, gebruikt door de cultuur- en kunstensector (decors, materiaal voor kunstwerken enz.) en ertoe bijdragen dat de sector in de werking van de circulaire economie in Brussel wordt geïntegreerd.

De bedoeling is te steunen op het elektronische platform In Limbo, ontwikkeld door actoren van de cultuur- en kunstensector (Zinneke, de Munt, Toestand), begeleid door Rotor, om het circuit te ontwikkelen. De missie zal worden uitgebreid tot de begeleiding en opleiding van de cultuur- en kunstensector met betrekking tot ecodesign, terugwinning, behoud en uitwisseling van het materiaal.

stoelen en zocht geïnteresseerde overnemers.

10

De MIVB contacteerde Net Brussel om haar afgedankte registratieklokken te valoriseren. Als resultaat van de innovatie-inspanningen met de partners bij Recy-K werden de kasten van de klokken omgebouwd tot sleutel dozen en de motor in de kasten hergebruikt om 3D-printers aan te drijven.

11De bedoeling is de maatschappelijke bewustwording te bevorderen bij professionele actoren die een inspanning doen om lokale, circulaire oplossingen te vinden voor de producten en apparatuur waarvan ze zich ontdoen.

In het kader van een innovatieve samenwerking met de Munt zullen Net Brussel en Recy-K, samen met Leefmilieu Brussel, bepaalde van deze stromen inzamelen en een circulair beheer testen met het oog op materiaalrecyclage.

ACTIELIJN 4: Een coherent kader voor overheidssteun

In de marge van de maatregelen voor overheidssteun van het AHBP die we kort kunnen samenvatten,

Modernisering van het mechanisme van de UPV om het meer circulair en lokaler te maken

Het mechanisme van de Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV), dat de opkomst van circuits voor de inzameling en verwerking (hoofdzakelijk recyclage) van tal van materialenstromen heeft mogelijk gemaakt, zal worden gemoderniseerd, met name om een dynamiek te creëren van steun aan de lokale circulaire economie op basis van de lokaal ingezamelde stromen: steun aan innovatie, toegang tot de voorraden, steun aan herstellingsactiviteiten, voorbereiding tot hergebruik, remanufacturing, upcycling, ontmanteling, verontreiniging en recyclage, activiteiten die verenigbaar zijn met de dichtbevolkte, stedelijke omgeving.

Het doel op de lange termijn is volledig op ecodesign over te stappen, zodat het sorteren gemakkelijker wordt en het zelfs mogelijk is afval te vermijden. Het idee is niet meer te zoeken naar de valorisatiemogelijkheden, maar producten op voorhand zodanig te ontwerpen dat ze na gebruik in de bestaande circuits terecht komen. Bv. staal dat 100% recycleerbaar is als het correct wordt gebruikt en geassembleerd.

Deze modernisering zou de uit te bouwen economische kanalen versterken en ondersteunen. In het kader van het HBP zal een studie worden uitgevoerd rond het mechanisme en het ontwerp van de modernisering.

Uitbreiding van het UPV-mechanisme tot nieuwe stromen

In overleg met de andere Gewesten onderscheidt Brussel de volgende stromen: klein, gevaarlijk huishoudafval, meubels van huishoudens en ondernemingen, matrassen en eventueel textiel.

Deze stromen zijn potentiële drijfveren van lokale economische activiteit, die vanaf nu al moeten worden voorbereid.

Stimuleren van de vraag van de consumenten in de CE

Stimuleren van de ecologische voorbeeldfunctie van de overheden en oriënteren van de overheidsopdrachten, zowel voor de afvoer van bepaalde hulpbronnen en afvalstoffen, als voor de behoeften aan uitrusting en benodigdheden.

Stimuleren van initiatieven rond ecodesign die aan alle nieuwe vragen beantwoorden.

Het GPCE voorziet bijkomende maatregelen om de economische activiteit te stimuleren:

- **GA 39 - Het Gewest, Bruxelles Formation en Ressources zullen het beroep van herwaardeerder verder ontwikkelen**

Het Gewest zal opleidingen tot “algemeen herwaardeerder” en “herwaardeerder–hersteller van IT en elektrische huishoudtoestellen” in zijn aanbod opnemen. De opleidingen tot “algemeen herwaardeerder” zullen geleidelijk aan in het aanbod van Bruxelles Formation worden opgenomen, in samenwerking met andere openbare en private opleidingsverstrekkers (waaronder de organismen voor sociaal-professionele integratie). Dit zal gebeuren zodra de Service Francophone des Métiers et des Qualifications (SFMQ) de laatste hand heeft gelegd aan de referentiesystemen voor de beroepen en opleidingen heeft afgewerkt.

Vanaf 2019 zal de vzw Ressources:

- de uitvoering van de 2e versie van de opleiding tot **herwaardeerder** voorbereiden met Mission Locale de Forest. COBEREC zal aan de gesprekken deelnemen om te verzekeren dat de opleiding afgestemd is op de behoeften van de sector.

- Bruxelles Formation begeleiden bij de implementatie van het erkende centrum voor de validering van de competenties als **algemeen herwaardeerder**.
  - samen met Bruxelles Formation de sessies voor de validering van de competenties voor 2019-2020 organiseren.
  - in deze sessies de rol van waarnemer spelen (a priori 5 sessies per jaar);
  - de stappen bij de SFMQ verderzetten voor de erkenning van het beroep van **technicus-herwaardeerder van elektrische huishoudtoestellen**;
  - instaan voor de ondersteuning van de afbraaksektor voor de erkenning van het beroep van **herwaardeerder in afbraak** (er wordt een partnerschap met Constructiv gepland).
- **GA 40 - Leefmilieu Brussel zal de beginselen voor de positieve discriminatie van de circulaire actoren in de toegang tot de voorraden bestuderen**

Aangezien het Gewest de stromen van hulpbronnen en afvalstoffen in de richting van de lokale en circulaire economie wil sturen, zal er in 2019 een studie worden uitgevoerd rond de precieze voorwaarden voor positieve discriminatie voor bepaalde activiteiten en bepaalde actoren, in een Europees kader van vrije mededinging en met naleving van de regels betreffende de openbare aanbestedingen.

- **GA 41 - Het Gewest en de COCOF/VGC zullen proactief zoeken naar geïntegreerde oplossingen uit de functionaliteitseconomie in de informaticadiensten van de overheid, met name via het CIBG, om het elektronische afval (AEEA-IT) te verminderen en lokale werkgelegenheid te creëren (in samenhang met de acties, voorzien in de operationele doelstelling 4.2 van het HABP 'De overheden het goede voorbeeld laten geven').**

Na de eerste resultaten van de tests om tweedehands informaticamateriaal (computers, printers) te gebruiken in de informaticaomgeving van de overheidsorganisaties (testfase met Leefmilieu Brussel, hub.brussels en Net Brussel) in het kader van GA22, zal het Gewest de resultaten (remmende en hefboomfactoren) analyseren om het gebruik van tweedehands informaticamateriaal in de overheidssector uit te breiden.

Het Gewest zal het principe van voorbeeldfunctie van overheden toepassen m.b.t. het hergebruik van informaticamateriaal en materiaal voor het afdrucken van documenten, twee concrete mogelijkheden om elektronisch afval en ander afval, verbonden aan het afdrucken van documenten, te verminderen, waarbij tegelijk lokale banen worden gecreëerd.

2. LOGISTIEK

Het thema Logistiek zal werken aan de ondersteuning van andere projecten en thema's van het GPCE (kans voor de andere actielijnen en in het bijzonder de projecten die de projectenoproep Be Circular hebben gewonnen).

Het zal een multidisciplinair team inschakelen, dat de initiatiefnemers van productieve activiteiten in de circulaire economie kan opvolgen. In het bijzonder kunnen concrete projecten worden ontwikkeld voor de optimalisering van logistiek, een daling van de bewegingen, het gebruik van eigen of gedeelde voertuigen of retourlogistiek.

- **LOG 4 - De Haven van Brussel zal de modal shift van de goederen naar de waterweg verder bevorderen**

De Haven van Brussel heeft al meerdere praktijken geïmplementeerd, bv. logistieke clausules in de bestekken. Nu moeten de resultaten en de impact van deze praktijken op de betrokken ondernemingen worden geanalyseerd.

Na deze analyse zal in samenwerking met de onderzoekscentra en federaties van de bouwsector worden gewerkt aan de sensibilisering en de verspreiding van de goede praktijken.

De doelstelling van deze studie zijn:

- De behoeften aan transport via het water van de ondernemingen uit de bouwsector analyseren;
- De hefboomen identificeren die het mogelijk maken gebruik te maken van de waterweg;
- De remmende factoren voor het gebruik van de waterweg door de bouwondernemingen en materiaalleveranciers identificeren;
- Aanbevelingen en werkpistes voorstellen met analyse van de haalbaarheid (bv. infrastructuurbehoeften).

Deze studie moet worden uitgevoerd in coördinatie met het project MIMIC (LOG 10).

Tegelijk zal de Haven van Brussel verdergaan met de partnerschappen en pilootprojecten rond het transport van bouwafval. Dit werk zal worden uitgevoerd in samenhang met andere maatregelen van het GPCE:

- Projectenoproep BeCircular - circulaire werven
- Synergie met het project CBBH (LOG 9)

Geïdentificeerde actoren: Haven van Brussel, Leefmilieu Brussel, CBBH, WTCB, BM

- **LOG 8 - Analyse van het logistieke beheer van de micro-ondernemingen en kmo's van de bouwsector, optimalisering en verspreiding van goede praktijken**

Om de lancering van nieuwe circuits in de bouw volgens de principes van de circulaire economie te vergemakkelijken, moet de overgang van logistieke praktijken m.b.t. de micro-ondernemingen en kmo's van de sector, worden bevorderd.

De bestaande logistieke praktijken zullen worden geanalyseerd.

De doelstellingen van deze analyse zijn:

- Beschrijving van het doelpubliek (micro-ondernemingen/kmo's) en zijn behoeften, wetende dat dit sterk kan variëren tussen de verschillende actoren van de bouwsector (bv. elektriciens, verwarmingsinstallateur, metselaar);
- Analyse van de huidige werking tussen micro-ondernemingen/kmo's en de materiaalleveranciers en evaluatie van de voorwaarden die hun keuzes i.v.m. leveringen beïnvloeden;
- Evaluatie van de stromen, de volumes en de mate waarin deze geschikt zijn om de logistieke consolidatiediensten haalbaar te maken;
- Studie van de interacties tussen een logistieke consolidatiedienst met de praktijken van het doelpubliek (samenhang met het project BCCC – LOG 9);
- Studie van de behoeften van de nieuwe circuits in de bouwsector, waaronder materiaal voor hergebruik, en de manier waarop de logistieke consolidatie een meerwaarde kan betekenen;
- Evaluatie van de economische haalbaarheid en rentabiliteit van de nieuwe distributiemodellen;
- Identificatie van de goede praktijken om deze naar voren te schuiven in de sector.

Tegelijk met deze analyse zullen concrete acties en innovatie m.b.t. logistiek op de werven worden aangemoedigd via de projectenoproep Be Circular – Circulaire werven. Er zullen ook verbanden worden gelegd met het plan GoodMove voor de ontwikkeling van instrumenten om de logistiek op de bouwerven te optimaliseren.

Geïdentificeerde actoren: WTCB, CBBH, Leefmilieu Brussel, BM, OCW (Opzoekingscentrum voor de Wegenbouw), Hub.Brussels, Baticrea.

- **LOG 9 - Het WTCB, Shipit, MOBI/VUB, Urbantz en het CBBH zullen een stedelijk consolidatiecentrum voor bouwmaterialen oprichten (project BCCC).**

Het WTCB, Shipit, MOBI/VUB, Urbantz en het CBBH werken, met de financiering van Innoviris, aan de oprichting van een consolidatiecentrum voor de materiële hulpbronnen (bevoorradingstromen van nieuw

materiaal en retourlogistiek voor valoriseerbare materialen), gekoppeld aan een collaboratief logistiek digitaal van een digitaal cloudplatform voor de logistiek tussen de verschillende actoren van de logistieke keten van de werven en een reeks logistieke diensten.

Het idee is een oplossing voor intelligente mobiliteit te ontwikkelen ten behoeve van de werven (ondernemers, leveranciers, producenten enz.) met als doelstellingen:

- de negatieve effecten van het transport van bouwmaterialen in de stad verminderen;
- het gebruik van de bestaande transportinfrastructuren (met name de waterweg) verbeteren;
- de bouwkosten verminderen en tegelijk de productiviteit van de werven verhogen;
- en de coördinatie en de samenwerking tussen alle actoren versterken.

Hiertoe zal het project de niet-optimale stromen bestuderen. Deze zijn de voornaamste oorzaken van de ondoeltreffendheden en de negatieve impact op het gebied van mobiliteit en ecologie. Er zullen tests plaatsvinden met de medewerking van meerdere werven, waar de geconsolideerde bevoorradingsmethoden in reële situaties zullen worden getest.

Geïdentificeerde actoren: WTCB, CBBH, VUB, Urbanz, Innoviris.

- **LOG 10 - De VUB en Brussel Mobiliteit zullen onderzoek (project MIMIC) voeren naar en een analyse uitvoeren van de milieu-impact van de logistiek op de bouwerven**

Met de financiering van Innoviris en de steun van Brussel Mobiliteit zal de VUB de impact analyseren van de verschillende beheerwijzen van bouwerven op de mobiliteit, de verkeersveiligheid, het milieu (luchtvervuiling en lawaai) en de kost hiervan. Ze zal het theoretische luik combineren met een praktisch luik, gebaseerd op de studie van de werven in het Brussels Gewest, om zo een gedetailleerde en betrouwbare evaluatie van de mogelijke oplossingen in het BHG te kunnen maken.

In aanvulling op deze analyse zal de VUB met steun van Brussel Mobiliteit een analysemethode met meervoudige actoren en criteria (MAMCA) toepassen om de aanvaardbaarheid van deze verschillende oplossingen bij de betreffende doelgroepen (ondernemers, overheden, burgers...) te evalueren.

Het doel is tweevoudig: enerzijds een objectief oordeel vormen van de aan te moedigen oplossingen voor de Brusselse werven in functie van elke situatie en anderzijds de goede praktijken verspreiden.

Hierbij zal de link worden gelegd met LOG 4 en LOG 9.

Geïdentificeerde actoren: VUB, BM, CBBH, WTCB, LB, Innoviris

- **LOG 11 - Een lokaal logistiek platform uittesten (levering/ophaling)**

Het project Innoviris Cocreate REREB (Resilient Retail for Brussels) en de vereniging van handelaars van de Stalingradlaan en de Lemonnierlaan (STALEM) zal, met de steun van Beci als externe deskundige, een participatieve dynamiek leiden met het oog op de ontwikkeling van een lokaal logistiek platform.

Lokale logistieke platformen zouden het enerzijds mogelijk maken het wegtransport in de stad te rationaliseren door de hinder, verbonden aan de 'laatste kilometer', te matigen en de retourlogistiek te bevorderen, en anderzijds de afvalstoffen te bundelen in voldoende hoeveelheden om te worden gevaloriseerd.

Geïdentificeerde actoren: Lokale logistieke platformen zouden het enerzijds mogelijk maken het wegtransport in de stad te rationaliseren door de hinder, verbonden aan de 'laatste kilometer', te matigen en de retourlogistiek te bevorderen, en anderzijds de afvalstoffen te bundelen in voldoende hoeveelheden om te worden gevaloriseerd.

- **LOG 12 - De gezamenlijke ophaling van EPS en papier/karton bij professionelen testen**

Val-I-Pac zal in 2019, in samenwerking met Go4Circle/FEGE, Fost Plus, Eco Fill en 6 inzamelingsoperatoren, het pilootproject rond de optimalisering van de inzameling van EPS (geëxpandeerd polystyreen – piepschuim) verderzetten. In dit project worden nieuwe methoden bestudeerd voor de inzameling van EPS. Deze wordt gecombineerd met de inzameling van papier en karton, waarbij het EPS zo wordt verpakt dat het zonder verlies kan worden gecompacteerd. Einde 2019 zal er een businessplan worden opgesteld om het project een blijvend karakter te geven.

- **LOG 13 - Projecten rond retourlogistiek of de gegroepeerde ophaling in een enkel voertuig lanceren**

Go4Circle start in 2019 een volledige studie (juridisch en technisch-economisch) rond projecten voor de gegroepeerde ophaling van verspreide fracties (bv. plastic of gevaarlijk afval). De leden van Go4Circle zijn sinds het begin van de voorgestelde studies en projecten om de projecten later een blijvend karakter te geven.

3. GRONDGEBIED

- **TER 2 - Perspective.brussels bevordert het aanbod van locaties, toegankelijk voor de implementatie van circulaire economieprojecten in samenwerking met de gewestelijke instellingen en koppelt dit aan de vraag van de economische actoren.**

Perspective.brussels bevordert, in samenwerking met de andere gewestelijke instellingen voor ontwikkeling en ruimtelijke ordening (Urban, SAU, citydev.brussels, BGHM, BMA, Haven van Brussel, Beliris, Brussel Mobiliteit), het aanbod van beschikbare locaties voor de implementatie van circulaire economieprojecten, met name in de 10 prioritaire ontwikkelingspolen en de kanaalzone.

Perspective.brussels werkt in overleg met Leefmilieu Brussel, citydev.brussels en hub.brussels (in het bijzonder het secretariaat van het CCE) om het aanbod van locaties en de vraag van de economische actoren gemakkelijker te koppelen.

Geïdentificeerde actoren: Leefmilieu Brussel, Perspective, citydev.brussels, hub.brussels, SAU, Urban, BMA, Haven van Brussel, BGHM, Beliris¹², Brussel Mobiliteit

- **TER 8 - De economie en werkgelegenheid van de grootstedelijke gemeenschap ontwikkelen door de coördinatie van zones voor economische en logistieke activiteiten**

Om de banden tussen het BHG en de grootstedelijke zone te ontwikkelen en tegelijk verder te bouwen op reeds bestaande initiatieven moet deze maatregel worden bijgestuurd met nadruk op de implementatie of ontwikkeling van samenwerkingsprojecten met de Gewesten.

- Etappe 1: de lijst opstellen van de reeds bestaande samenwerkingsprojecten met een sterke vertegenwoordiging van circulaire economie tussen het BHG en de andere Gewesten;
- Etappe 2: de betrokken partijen (Omgeving, Provincie Vlaams-Brabant, Ovam, Stad Brussel enz.) identificeren en machtigen;
- Etappe 3: synergie ontwikkelen tussen de intergewestelijke samenwerkingsprojecten en de andere maatregelen van het GPCE;
- Etappe 4: de ontwikkeling van nieuwe potentiële samenwerkingsprojecten bevorderen

12 Beliris is een federale instelling.

Geïdentificeerde actoren: Ovam, Stad Brussel, Omgeving, Provincie Vlaams-Brabant (aan te vullen)

▪ **TER 9 - Circulaire economie plaatsgebonden maken op basis van hotspots**

Een mechanisme ontwikkelen om de territoriale actielijn bij te sturen middels een opeenvolgende implementatie van het concept van hotspots van circulaire economie. In de plaats van exemplarische circulaire wijken te identificeren, is het idee de circulaire economie plaatsgebonden te maken op basis van emblematische locaties, die de functie van katalysator of geografisch brandpunt van de territoriale uitbouw van de circulaire economie kunnen vervullen. Zo zouden deze plaatsen de komende jaren een bron kunnen zijn van belangrijke hulpbronnen- en afvalstromen (bv. na de renovatie van kantoren in de Manhattanwijk), onderdak bieden aan nieuwe stedelijke functies of diepgaande economische mutaties ondergaan (Kazernes van Elsene, Heyvaertwijk, Masuiwijk), of kansen bieden voor de implementatie van het productieve en/of logistieke apparaat voor de circulaire economie van Brussel (Buda, Zemu Biestebroeck).

Concreet bestaat deze maatregel er dus uit deze hotspots te gebruiken als vertrekpunten voor de territoriale implementatie van circulaire economie. De methodologie van dit proces valt te definiëren, maar zou een combinatie van de volgende elementen (stromen/actoren/ruimten) kunnen zijn:

- Productie, analyse en platform voor de uitwisseling van gegevens over huidige of potentiële stromen op basis van de hotspot (idealiter via een digitaal platform);
- Activering van de sleutelactoren in verband met deze stromen;
- Co-productie van een gedeelde, prospectieve visie (korte, middellange en lange termijn) en backcasting voor de evolutie van de hotspot in een ruimere dynamiek (economie van de wijk, het Gewest, de metropool enz.);
- Definiëring van indicatoren en doelstellingen in cijfers (in termen van banen, aantal ton, levenskwaliteit enz.) voor het overwogen traject van de hotspot;
- Identificatie van de nodige ruimten en infrastructuren voor de evolutie van de hotspot naar circulaire economie, bv. overladingscentra in de stad, logistieke centra, opslagcentra enz. voor het concrete geval van de hotspot. Bv. opslag- en hanteringsruimte voor plat glas, afkomstig van de renovatie van de kantoorstorens in de Noordwijk.

4. INDICATOREN EN MONITORING

▪ **INDIC 3 - Studie van de impact van de innovatieve acties van het GPCE**

In coördinatie met maatregel GA 30 (*Ontwikkeling van ecosystemen rond een voorraad of een circuit*), een participatieve methode ontwikkelen om een specifieke stroom te begrijpen over de hele waardeketen, met de input van alle betrokken actoren en met een tweevoudig doel:

- de milieu- en sociaal-economische impact van deze initiatieven ten overstaan van het BHG berekenen
- en de mogelijke toekomstscenario's schetsen volgens de reikwijdte van de beslissingen.

INDIC 3 steunt op de initiatieven van het GPCE (laureaten van Be Circular, Greenlab enz.) die gelijkenissen vertonen, zoals de verwerking van een gelijksoortige materie, om de systeemanalyse te starten. Er zullen workshops met de actoren worden georganiseerd en er zal een beroep worden gedaan op verschillende deskundigen.

De maatregel zal worden afgestemd met INDIC 1 en 2, het werk van de leerstoel CE & stedelijk metabolisme.

▪ **INDIC 4 - De basis leggen van een methodologisch kader voor de monitoring van circulaire economie op de langere termijn**

Er zal een methodologisch kader worden voorgesteld voor de implementatie op de langere termijn van een geharmoniseerd monitoringsysteem op meerdere niveaus van de circulaire economie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Het monitoringmechanisme moet dienen als analytisch kader voor de evaluatie van de transitie van het Gewest naar een circulaire economie en voor de verschillende beleidslijnen die hiertoe worden geïmplementeerd. Daarnaast moet het ook dienen als leidraad bij de keuzes en beslissingen van de verschillende betrokken partijen om het Gewest meer circulair te maken.

Er zal een werkgroep worden opgericht met daarin verschillende betrokken partijen en organismen die gegevens bezitten in het BHG (Leefmilieu Brussel, IBSA, leerstoel circulaire economie, hub.brussels, Innoviris, ABP...). Deze zal zich buigen over kwesties zoals:

- De diverse territoriale (wijk tot metropool) en economische (micro, meso en macro) schalen;
- De essentiële betrokken partijen die bij de monitoring moeten worden betrokken: Welk gestructureerd bestuursysteem voor de monitoring aannemen om de brug te slaan tussen de verschillende betrokken partijen? ;
- Een realistische planning op de langere termijn voor de ontwikkeling en implementatie van de monitoring;
- De tools die moeten worden ontwikkeld om de gegevens die het monitoringmechanisme zullen voeden, te verzamelen, verwerken, structureren en visualiseren.